

Nr 152

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående dels fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, dels ändrad lydelse av 3 § samma lag; given Stockholms slott den 13 oktober 1967.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående dels fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen den 31 mars 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, dels ändrad lydelse av 3 § samma lag.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Rune B. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås dels att giltighetstiden för Kungl. Maj:ts nuvarande fullmakt att införa krav på igångsättningstillstånd för vissa byggnadsarbeten skall förlängas till utgången av år 1969, dels att beslutanderätten i ärenden om igångsättningstillstånd skall tillkomma Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, arbetsmarknadsmyndigheterna.

Förslag

till

Lag

angående dels fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, dels ändrad lydelse av 3 § samma lag

Härigenom förordnas, dels att 1 § andra stycket lagen den 31 maj 1963 om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete¹ skall äga fortsatt giltighet till utgången av år 1969, dels att 3 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

3 §.

Igångsättningstillstånd meddelas av arbetsmarknadsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av länsarbetsnämnden.

Igångsättningstillstånd meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden.

Igångsättningstillstånd må — — — — — i arbetet.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse av 1 § andra stycket se 1965:809.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 6 oktober 1967.

Närvarande:

Statsråden ANDERSSON, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *förlängd giltighetstid för Kungl. Maj:ts fullmakt att införa krav på igångsättnings-tillstånd för vissa byggnadsarbeten, m. m. och anför.*

Lagen den 31 maj 1963 (nr 268; ändr. senast 1965: 809) om igångsättnings-tillstånd för byggnadsarbete innehåller bl. a. fullmakt för Kungl. Maj:t att, när allvarlig brist på arbetskraft i byggnadsindustrin råder eller annat avsevärt hinder för byggnadsverksamheten föreligger, förordna att byggnadsarbete av visst slag inte får påbörjas utan igångsättningstillstånd. Denna fullmakt löper ut vid utgången av år 1967. Frågan om förlängd giltighetstid för fullmakten bör nu tas upp till behandling. I samband därmed bör också övervägas ändring av lagens bestämmelse om vem beslutanderätten i tillståndsärenden skall tillkomma.

Historik och nuvarande ordning

Lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete föregicks av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete. Enligt 1943 års lag ägde Kungl. Maj:t i den mån det behövdes »för att upprätthålla ett fast penningvärde och befrämja en ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft» förordna att byggnadstillstånd skulle fordras. Lagen användes främst som ett instrument för investeringsbegränsning men också som ett medel att nå en så långt möjligt jämn fördelning av byggnadsverksamheten under olika delar av året. Fr. o. m. år 1959 användes 1943 års lag enbart i sistnämnda syfte. Arbetsmarknadsmyndigheterna bestämde genom igångsättningstillstånd tiden för arbetenas påbörjande och kunde även meddela föreskrifter om arbetsstyrkans storlek och samman-sättning.

År 1963 fattade statsmakterna (prop. 1963: 124, L³U 24, rskr 284) principbeslut om övergång till ett system för säsongutjämning inom byggnadsbranschen genom frivillig samverkan mellan byggarbetsmarknadens parter, kommunerna och arbetsmarknadsmyndigheterna. För att skapa en möjlighet att ingripa för den händelse de på frivillighet grundade åtgärderna skulle visa sig otillräckliga beslutade riksdagen samtidigt om fullmakt för Kungl. Maj:t att i ett sådant läge förordna att igångsättningstillstånd skall inhämtas från arbetsmarknadsmyndighet innan byggnadsarbete påbörjas. Fullmakten ges i lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, som trädde i kraft den 1 juli 1963 samtidigt som lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete upphörde att gälla. Systemet med frivillig samverkan — vilken sker inom byggarbetsnämnder — tillämpas f. n. fullt ut. Fullmakten har alltså inte utnyttjats.

I och med att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete upphörde att gälla saknades legala möjligheter att begränsa enskild byggnadsverksamhet. Nyssnämnda fullmakt gav nämligen inte möjlighet härtill. På grund av överhettning av konjunkturen inom byggnadssektorn uppstod emellertid snart behov att kunna få till stånd en sådan begränsning. Genom lagen den 29 maj 1964 (nr 300), som trädde i kraft den 18 juni 1964, angående ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete gavs Kungl. Maj:t fullmakt att för särskilt område förordna att byggnadsarbete av visst slag som var att anse som mindre angeläget från allmän synpunkt inte fick påbörjas utan igångsättningstillstånd. Förutsättning för sådant förordnande var att det i området rådde allvarlig brist på arbetskraft inom byggnadsindustrin. Förordnande skulle avse viss tid.

Föreskrifter om i vilka områden och för vilka objekt igångsättningstillstånd krävdes togs in i kungörelsen den 31 maj 1963 (nr 269) med tillämpningsföreskrifter till lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete (ändrad lydelse se 1964: 301 och 1965: 89). Utanför denna reglering lämnades bostadsbyggandet, industrins anläggningar samt byggnader för sjukvård, socialvård och undervisningsväsendet (se prop. 1964: 95 s. 17, L³U 30, rskr 186). Dessa byggnadsarbeten fick alltså påbörjas utan igångsättningstillstånd.

Den fullmakt som 1964 års prioriteringslagstiftning innefattade gällde bara till utgången av år 1965. Som framgår av det anförda var den begränsad även i vissa andra avseenden. Genom lagen den 17 december 1965 (nr 809) angående ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete förlängdes emellertid giltighetstiden för fullmakten, med vissa ändringar, till utgången av år 1967. Enligt 1965 års lagstiftning kan förordnande att igångsättningstillstånd skall krävas meddelas för hela landet och utan annan tidsbegränsning än som följer av lagens giltighetstid. Förordnande kan grundas på — förutom brist på arbetskraft i byggnadsindu-

strin — annat avsevärt hinder för byggnadsverksamheten såsom brist på kapital eller byggnadsmaterial.

1965 års lagstiftning föranledde ändringar i tillämpningskungörelsen varigenom ytterligare slag av byggnadsarbeten hänfördes till den oprioriterade kategorin. Hit hör enligt tillämpningskungörelsen i dess nuvarande lydelse (1966: 85 och 160) byggnadsarbete som avser

1) bensinstation, reparationsverkstad för motorfordon, parkeringshus samt sådan parkeringsanläggning, som ej inrättas i anslutning till ny bostadsbebyggelse;

2) hus som helt eller till huvudsaklig del inrymmer butiks-, kontors- eller banklokaler;

3) kommunal förvaltningsbyggnad;

4) byggnad som helt eller till huvudsaklig del inrymmer kyrkliga eller andra samlingslokaler eller nöjeslokaler;

5) sporthall eller annan idrottsanläggning;

6) bostadshus som uppföres utan statligt stöd och ej är avsett uteslutande för fritidsändamål;

7) bostadshus som är avsett uteslutande för fritidsändamål, om arbetet ingår i ett byggnadsföretag som omfattar mer än ett sådant hus eller om huset genom arbetet erhåller en bostadsyta överstigande 80 kvadratmeter;

8) kommunal gata, väg eller annan samfärdsled som icke behöves för nytt bostadsområde;

9) sjukhus som avses i sjukvårdslagen den 6 juni 1962 (nr 242) eller sjukhem som avses i stadgan den 22 april 1960 (nr 114) angående enskilda sjukhem m. m.;

10) hem som avses i 18 § lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp;

11) kommunal eller enskild byggnad för undervisningsändamål som uppföres utan statsbidrag;

12) rivning av flerfamiljshus inom område med stadsplan i kommun med över 30 000 invånare.

Enligt 3 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete meddelas igångsättningstillstånd av arbetsmarknadsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av länsarbetsnämnden.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 6 maj 1966 föreskrivit dels att igångsättningstillstånd skall meddelas för i första hand bostäder som uppföres utan statligt stöd samt sjukhus, sjukhem och ålderdomshem (punkterna 6, 9 och 10) i den mån kostnaderna för sådana byggnadsarbeten ryms inom vissa angivna ramar, dels att stor restriktivitet skall iakttas vid tillståndsgivningen i övrigt. Efter hand som ramarna fyllts genom tillståndsgivningen har Kungl. Maj:t genom ytterligare beslut, senast den 25 augusti 1967, utvidgat ramarna.

Genom förordningen den 24 februari 1967 (nr 44) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten har statsmakterna fått ytterligare ett instrument för begränsning av investeringarna inom byggnadssektorn. Enligt förordningen skall en investeringsavgift om 25 % på byggnadskostnaden betalas

till staten för byggnadsarbete som sätts i gång under tiden den 1 mars 1967—den 30 september 1968, om arbetet avser vissa angivna objekt. Dessa motsvarar dem som tagits upp under punkterna 1—5 och 7 i den föregående framställningen. Kungl. Maj:t kan medge befrielse från investeringsavgift helt eller delvis, om läget på arbetsmarknaden påkallar det eller andra synnerliga skäl föreligger.

Departementschefen

Effekten av prioriteringen och investeringsavgiften

Under år 1967 har det rått bättre balans på byggarbetsmarknaden än under åren närmast dessförinnan. I hög grad är denna förbättring ett resultat av den allmänna åtstramning som den ekonomiska politiken undergått. Den hårda finanspolitiken har kompletterats med selektivt insatta medel. Aktiviteten inom vissa delar av byggnadsverksamheten har dämpats genom kravet på igångsättningstillstånd och genom investeringsavgiften.

Det nuvarande systemet med prioritering av byggnadsverksamhet genom kravet på igångsättningstillstånd har, med vissa ändringar, tillämpats sedan mitten av år 1964. De ansökningar om igångsättningstillstånd, som därefter gjorts fram till utgången av år 1966 och som då var bordlagda eller ännu inte prövats, avsåg byggnadsarbeten till en kostnad av nära 3 100 milj. kr. Ansökningar om tillstånd till arbeten för 862 milj. kr. hade avslagits. Under tiden januari—augusti 1967 har tillkommit bordlagda eller ännu inte prövade ansökningar motsvarande nära 600 milj. kr. och avslagna ansökningar motsvarande 68 milj. kr.

Myndigheterna har successivt skärpt restriktiviteten vid tillståndsgivningen. För sådana tillståndspliktiga byggnadsarbeten, som inte varit föremål för Kungl. Maj:ts kvotering genom systemet med ramar, meddelades sålunda igångsättningstillstånd under tiden juli 1966—februari 1967 för arbeten till en kostnad av ca 145 milj. kr. per månad, men under tiden mars—augusti 1967 till endast omkring 60 milj. kr. per månad.

Även prövningen av ansökningar om befrielse från investeringsavgift har präglats av restriktivitet. Under tiden mars—augusti 1967 avlog Kungl. Maj:t ansökningar om befrielse från investeringsavgift för byggnadsarbeten till en kostnad av ca 300 milj. kr. och medgav befrielse från avgift för arbeten till en kostnad av ca 110 milj. kr.

Till följd av denna selektiva politik har byggandet av bostäder, ålderdomshem och skolor kunnat vidgas utöver ursprungliga planer för år 1967. Sålunda beräknas ytterligare 2 500 bostadslägenheter, 1 800 ålderdomshemsplatser och skolor för ytterligare 200 milj. kr. komma att påbörjas under år 1967.

Behovet av fortsatt prioritering

Den 31 augusti 1967 fanns hos de tillståndsbeviljande myndigheterna icke avgjorda ansökningar om igångsättning av oprioriterade byggnadsarbeten

för en total byggnadskostnad av omkring 3 700 milj. kr. Som framgår av det föregående torde denna siffra inte återspegla hela efterfrågetrycket inom den tillståndspliktiga sektorn, eftersom dels en del av beloppen för avslagna ansökningar måst antas representera alltså aktuella byggprojekt, dels investeringsavgiften får antas ha medfört att åtskilliga projekt vilar tills avgiftsplikten upphör.

Det är alltså tydligt att det finns ett avsevärt, uppdämt behov av ökad byggnadsverksamhet inom vissa områden. Den totala byggnads- och anläggningsverksamheten under år 1966 beräknas ha uppgått till nästan 22 miljarder kr. Enbart ett omedelbart påbörjande av de arbeten som avses med inneliggande ansökningar om igångsättningstillstånd skulle alltså kräva en ökning av igångsättningen under ett år med närmare 20 %. I praktiken torde visserligen en stor del av ansökningarna avse byggnadsarbeten som av tekniska eller andra skäl inte kan sättas i gång med kort varsel. Även om hänsyn tas härtill skulle emellertid en ohämmad igångsättning sannolikt medföra besvärande balansrubbningsför byggnadsverksamheten.

Vid tillkomsten av den nu gällande fullmakten för Kungl. Maj:t att förordna om tillståndstvång ansåg jag det sannolikt (prop. 1965:173 s. 30) att behovet av komplement till de generella finans- och penningpolitiska medlen för att påverka investeringsverksamheten inom byggnadssektorn skulle komma att kvarstå under relativt lång tid. Utvecklingen efter år 1965 har stärkt denna uppfattning. Det finns inget som tyder på att behovet av instrument som gör det möjligt att direkt påverka omfattningen och inriktningen av byggnadsverksamheten kommer att bli mindre i framtiden. Snarare bör man räkna med ett växande behov av att kunna styra denna verksamhet så att de från samhällets synpunkt mest angelägna behoven blir tillgodosedda i första hand och så att en jämn sysselsättning främjas. Från denna utgångspunkt har jag kommit till slutsatsen att man måste eftersträva en mer långsiktig lösning av dessa problem. Jag har därför tidigare i dag hemställt om och fått Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga med uppgift att utreda frågor om planering av byggnads- och anläggningsverksamhetens omfattning och inriktning.

De sakkunniga skall överväga vilka metoder som i framtiden bör tillämpas för att samhället skall tillförsäkras erforderligt inflytande på inriktningen och omfattningen av investeringarna inom byggnadssektorn. I fråga om valet av de medel som skall användas i detta syfte är direktiven förutställningslösa. Om det visar sig att åtgärder alltså behövs för att påverka igångsättningen av enskilda byggnadsprojekt, skall de sakkunniga pröva om en lagstiftning härom bör omfatta hela byggnadsverksamheten eller endast delar av denna. Den nuvarande verksamheten för att på frivillig väg åstadkomma säsongutjämning kommer också att prövas vid utredningsarbetet.

Som jag nämnde förut löper fullmakten för Kungl. Maj:t att förordna om tillståndstvång för byggnadsarbete ut vid årsskiftet 1967/68. Investe-

ringsavgift skall inte utgå för byggnadsarbete som påbörjas efter den 30 september 1968.

Vad jag anfört i det föregående om risken för balansrubbingar i byggnadsverksamheten och om behovet av att kunna styra denna verksamhet gör det enligt min mening uteslutet att avvakta resultatet av sakkunnigutredningen utan att under tiden ha tillgång till det instrument som det nuvarande systemet med tillståndstvång utgör. Jag föreslår därför att giltighetstiden för den nuvarande fullmakten för Kungl. Maj:t förlängs till utgången av år 1969.

Beslutanderätten i ärenden om igångsättningstillstånd

Så länge lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete kunde användas bara i säsongutjämnande syfte och tillämpas endast för visst område låg det närmast till hands att befogenheten att meddela igångsättningstillstånd skulle tillkomma Kungl. Maj:t underställda organ, arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnden. Det ter sig, allmänt sett, knappast ändamålsenligt att Kungl. Maj:t i enskilda fall prövar om igångsättning av byggnadsföretag är lämplig från lokala säsongmässiga arbetsmarknadssynpunkter.

Sedan möjlighet öppnats till en prioritering med syfte att tillgodose också allmänna samhällsekonomiska intressen — lagstiftningen utnyttjas som jag sagt tidigare f. n. bara i detta syfte — har tillståndsgivningen fått en vidare uppgift än tidigare. Till följd härav föreligger ett intresse av att Kungl. Maj:t skall ha möjlighet att direkt påverka tillståndsgivningen. En sådan möjlighet kan skapas genom en ordning som innebär att tillståndsgivningen i princip ankommer på Kungl. Maj:t med befogenhet för Kungl. Maj:t att till arbetsmarknadsmyndigheterna delegera tillståndsgivningen i lämplig utsträckning. För att en sådan ordning skall kunna komma till stånd behöver lagen ändras så, att befogenheten att meddela igångsättningstillstånd tillkommer Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden. Jag förordar att en sådan lagändring genomförs.

Hemställan

I enlighet med det anförda har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till *lag angående dels fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, dels ändrad lydelse av 3 § samma lag*. Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.¹

Jag hemställer att lagrådets yttrande över lagförslaget inhämtas för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet genom utdrag av protokollet.

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget, har uteslutits här.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 12 oktober 1967.

Närvarande:

f.d. justitierådet LIND,
justitierådet ALEXANDERSON,
regeringsrådet RINGDÉN,
justitierådet WESTERLIND.

Enligt lagrådet den 11 oktober 1967 tillhandakommet utdrag av protokoll över inrikesärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 6 oktober 1967, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående dels fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, dels ändrad lydelse av 3 § samma lag.*

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av t. f. departementsrådet C. G. Källner.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 13 oktober 1967.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, KLING, JOHANSSON, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 12 oktober 1967 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 6 oktober 1967 remitterade förslaget till *lag angående dels fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen den 31 mars 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, dels ändrad lydelse av 3 § samma lag.*

Föredragande upplyser, att lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran, och hemställer att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga förslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten